

УДК 658.8

*М. В. Одрехівський,
д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів
О. О. Пишк-Ковальська,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів
О. Я. Побурко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГЛОМЕРАТИВНИХ УТВОРЕНЬ КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ

*M. V. Odrekhivsky
Doctor of Sciences (Economic), Professor, Professor, Department of Management and International Business, National University "Lviv Polytechnic", Lviv
O. O. Physyk-Kovalska
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor, Department of Management and International Business, National University "Lviv Polytechnic", Lviv
O. Y. Poburko
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor, Department of Finance, National University "Lviv Polytechnic", Lviv*

PROBLEMS OF FORMATION OF RECREATIONAL INNOVATIVE INFRASTRUCTURE OF AGLOMERATIVE FORMATIONS CARPATHIAN EUROREGION

Головним завданням даного дослідження є пошук та наукове обґрунтування підходів до формування інфраструктури агломеративних утворень, удосконалення управління їх соціально-економічним розвитком.

Досліджуючи сучасні підходи до формування інфраструктури агломеративних утворень можна дійти висновку, що найбільш придатними у даному випадку можна вважати кластерні моделі, які використовуються у розвинених країнах, у країнах, що розвиваються, та у країнах з перехідною економікою.

Усі сфери діяльності агломерації мають розвиватися саме на інноваційній основі, а усі установи агломерації мають бути інноваційними і за структурою, і за діяльністю, тому усі сфери діяльності агломерації мають бути інтегровані у інноваційні цикли. Тільки так вони зможуть забезпечувати собі сталий розвиток, бути конкурентоспроможними на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Управління діяльністю агломерації має здійснюватися без порушення принципів місцевого самоврядування, а навпаки, при ефективному його використанні. Завдання та функції органів управління агломерацією, які не належать до завдань і функцій органів місцевого самоврядування, закріплюються статутом агломерації, в якому визначається предмет діяльності органів управління агломерації та її інноваційних підприємств.

The main task of this research is to find and substantiate the approaches to the formation of the infrastructure of agglomerative formations, and to improve the management of their socio-economic development.

By exploring modern approaches to the formation of the infrastructure of agglomerative formations, can conclude that the cluster models that are used in developed countries, developing countries and countries with economies in transition are the most suitable ones in this case.

All spheres of agglomeration activity should be developed on an innovative basis, and all agglomeration institutions should be innovative both in structure and activity, therefore all spheres of activity of agglomeration should be integrated into innovative cycles. Only they can provide sustainable development, be competitive on the domestic and foreign markets.

Management of agglomeration activities should be carried out without violating the principles of local self-government, but rather, with its effective use. Tasks and functions of the agglomeration management bodies that do not belong to the tasks and functions of local self-government bodies are established by the charter of the agglomeration, which defines the subject of activities of the agglomeration management and its innovative enterprises.

Ключові слова: *агломеративні утворення; інноваційні структури; кластерні моделі; рекреаційна інфраструктура.*

Key words: *agglomerative formations; innovative structures; cluster models; recreational infrastructure.*

Постановка проблеми. Дослідження проблем формування рекреаційної інноваційної інфраструктури агломеративних утворень Карпатського єврорегіону зумовлене тим, що рекреаційний інноваційний процес Карпатської рекреаційної зони може охоплювати учасників з усіх країн єврорегіону, а саме: України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії, і здійснюватись в умовах існуючих міжнародних економічних відносин зазначених країн. Актуальним тут є те, що рекреаційний інноваційний процес Карпат може мати свою інфраструктуру, його можуть здійснювати на міжнародному рівні (метарівень), національному (макрорівень), у рекреаційних сферах областей, районів та агломеративних чи місцевих (муніципальних) формувань (мезорівень), у конкретних установах та організаціях (мікрорівень). Тому проблема формування рекреаційної інноваційної інфраструктури агломеративних утворень Карпатської рекреаційної зони відповідає вимогам часу, є актуальною та необхідною для дослідження, зокрема щодо формування рекреаційної інноваційної системи єврорегіону.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем формування та розвитку агломеративних утворень приділяли багато уваги вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: С. Богачов, О. Гладкий, В. Давидович, П. Дубровин, Г. Лаппо, В. Осипов, Ю. Пітюренко, Ю. Пивоваров, А. Степаненко, О. Тищенко, Ю. Білоконь, Д. Богорад, М. Габрель, М. Дьомін, Ю. Дехтяренко, О. Толпчів, Г. Фільваров, К. Фісун та інші [1,3,7,10,16], а дослідженнями щодо формування інфраструктури територій займались: М. Волосюк, А. Зобов, О. Корсакова, О. Кузьмін, І. Осоченко, М. Портер, В. Сисоев, Д. Стеченко, В. Химинець та інші [2,4-6,11,12,14,15,17]. Однак формування агломеративних утворень у Карпатському єврорегіоні та їх рекреаційної інноваційної інфраструктури в умовах міжнародних економічних відносин потребують додаткових досліджень.

Мета й завдання статті. Вибір та наукове обґрунтування підходів до формування рекреаційної інноваційної інфраструктури агломеративних утворень Карпатського єврорегіону в умовах міжнародних економічних відносин.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сьогодні у світі почали активно використовуватись різні форми міжнародної інноваційної діяльності (МІД) щодо проведення спільних науково-дослідних (НДР), проектно-конструкторських (ПКР) та дослідно-експериментальних робіт (ДЕР), які, перш за все, зорієнтовані на здійснення великих технологічних проривів. Таким чином, виникла міжнародна міжфірмова наукова, проектно-конструкторська та дослідно-експериментальна кооперація в інноваційних процесах. Це довготермінові об'єднання фірм різної складності між собою та з університетами, які у сукупності становлять різного роду інноваційні системи, що утворюються на основі угод щодо спільної реалізації та фінансування проектів НДР, ПКР та ДЕР.

На сучасному етапі розвитку МІД практично в усіх виробничих компаніях розвинених країн інтенсифікується міжнародна міжфірмова співпраця, зокрема: співпраця з окремих видів НДР, ПКР, ДЕР та виробничої діяльності; створення спільних інноваційних підприємств чи об'єднань (консорціумів); поглинання новаторських малих підприємств великими компаніями для отримання новітніх технологій - один із способів зміцнення власних інноваційних баз фірм; поділ між фірмами витрат на реалізацію проектів НДДКР, який

реалізується у вигляді науково-технічного співробітництва, обміну та передавання (трансферу) технологій, ноу-хау (незапатентованих технологічних рішень та проектно-конструкторських розробок), експериментальних зразків, виробничого та технологічного досвіду, навчання персоналу, установлення та налаштування устаткування тощо; розподіл обов'язків між компаніями - засновниками об'єднання; створення науково-технічних альянсів та організації різного роду міжнародних інноваційних систем.

Досліджуючи сучасні підходи до формування інфраструктури агломеративних утворень можна дійти висновку, що найбільш придатними у даному випадку можна вважати кластерні моделі [2,11,14], які використовуються у розвинених країнах, у країнах, що розвиваються, та у країнах з перехідною економікою. Досвід зарубіжних країн свідчить, що на основі кластерних моделей здійснюється послідовне об'єднання суб'єктів господарювання у кластери та формування мережі кластерів і, таким чином, може здійснюватися побудова мережних моделей агломеративних економічних систем, наприклад, агломеративних інноваційних систем, складовими яких можуть бути агломеративні галузеві інноваційні системи (інноваційні кластери), і які, своєю чергою, можуть бути інтегрованими у регіональні, національні чи міжнародні інноваційні системи. Прикладом тут може слугувати територія Карпат, яка багата на рекреаційні ресурси, оскільки вона густо заселена і на ній розміщується по декілька близько розташованих міст чи інших поселень, що утворюють агломерації [1,7,10].

Під агломеративними утвореннями (агломерації, конурбації) розуміють територію, в основі якої лежить певна сукупність міських, селищних та інших поселень, які об'єктивно об'єднані в єдине ціле (складну багатокомпонентну динамічну систему) екологічними інтересами, інтенсивними економічними, у тому числі трудовими та соціальними, культурно-побутовими, рекреаційними та іншими зв'язками [1,5,7,10]. Сьогодні формуються різні типи функціонально-територіальних структур агломерацій: моноцентричні та поліцентричні. Моноцентричні полюси зростання розвиваються на базі багатогалузевої обробної промисловості, інноваційних технологій машинобудування і хімії та комерційно спрямованих високоприбуткових підприємств легкої і харчової промисловості, лісопромислового комплексу, виробництва будматеріалів тощо, а поліцентричні - на основі видобутку мінеральної сировини і енергоносіїв, розвитку металургії, низько інноваційної хімії, машинобудування [16]. При цьому ядро агломерації виступає основним генератором інновацій, соціальних трансформацій, інформаційних, комунікативних, кредитно-фінансових ресурсів, ринкових та підприємницьких сил, передового прогресивного досвіду управління тощо. Отримуючи розширений доступ до цих видів матеріальних і соціальних благ, промислові підприємства периферійної зони забезпечують високу ефективність свого функціонування при мінімізації затрат на землю, працю, інфраструктуру [3]. До критеріїв формування агломеративних утворень можна віднести [1,5,10]: масові трудові, навчальні, побутові, культурні і рекреаційні поїздки; до 1,5-годинна доступність транспортними коридорами; наявність регулярних приміських електропоїздів, автобусів, інших видів транспорту; знаходження підлеглих поселень у межах своїх адміністративних територій; спільність аеропорту чи залізничного вузла; щільне розселення за транспортними коридорами; потреба в активізації ефективного використання інтелектуального, професійного, організаційно-управлінського потенціалу у розвитку території; досягнення національних та регіональних цілей інноваційно-технологічного розвитку.

Головним завданням даного дослідження є пошук та наукове обґрунтування підходів до формування інфраструктури агломеративних утворень, удосконалення управління їх соціально-економічним розвитком, оскільки на їх обмежених територіях сконцентровано інноваційний, рекреаційний, соціально-демографічний, виробничо-технологічний та організаційно-структурний потенціал.

Саме кластерні моделі можуть дати змогу розв'язати зазначені вище проблеми, оскільки вони сьогодні стали ефективною організаційною формою інтеграції суб'єктів господарювання за географічною ознакою з метою об'єднання зусиль у певній сфері діяльності для отримання синергетичного ефекту, конкурентних переваг, активізації економічного та інноваційного розвитку [14,15]. За своєю сутністю кластер – це територіально-господарське взаємозумовлене об'єднання базових, суміжних, допоміжних та обслуговуючих підприємств [15]. Унаслідок науково-обґрунтованого підходу до об'єднання підприємств, організацій та установ, відповідно до природних, соціально-економічних умов регіону, з його транспортним, економіко-географічним положенням, досягається певний економічний ефект.

Для відпрацювання стратегії формування рекреаційної інноваційної інфраструктури агломеративних утворень Карпатського єврорегіону на основі кластерних моделей, нами проводились дослідження щодо: створення та функціонування агломеративних галузевих інноваційних систем, формування інноваційного середовища, організації інноваційних та інтеграційних процесів в усіх сферах діяльності агломерації; розроблення інноваційної моделі збалансованого розвитку агломерацій та впровадження сучасних, науково обґрунтованих підходів до технологічних змін та інноваційних процесів у оздоровчій та рекреаційно-туристичній сфері, удосконалення системи підготовки та перепідготовки інноваційних кадрів; створення організаційно-економічного забезпечення ресурсних, технологічних, продуктових, ринкових, управлінських та організаційних інновацій, розроблення і впровадження нових інформаційних технологій в агломераціях, забезпечення їх інтелектуальними та інформаційними ресурсами; розроблення методологічних підходів щодо включення усіх сфер діяльності агломерації у горизонтальні та вертикальні інноваційні цикли.

На основі дослідження міських агломерацій України та зарубіжжя [1,5,10], Регіональної агломерації «Дрогобиччина», як добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування (Свідоцтво про реєстрацію добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування, № 6 від 29 березня 2005 року, видане Львівським обласним управлінням юстиції) [8,9,13], можна дійти висновку, що до основних напрямів діяльності агломеративних утворень загалом можна віднести:

– створення та забезпечення ефективної діяльності рекреаційної, медичної та освітньої інноваційних систем, різного роду інноваційних підприємств, системи з високотехнологічного виробництва чи впровадження сучасних видів пального, регіонального високотехнологічного та екологічного підприємства з утилізації твердих побутових відходів;

– організацію процесів з сучасної модернізації регіональних очисних споруд, шляхом введення замкнутого циклу очищення та перероблення відходів;

– оптимізацію маршрутів перевезення пасажирів та використання екологічних транспортних засобів;

– сприяння у розробленні та супровід при реалізації високотехнологічного та екологічного будівництва транспортних споруд;

– формування та супровід при реалізації регіонального портфеля інноваційно-інвестиційних пропозицій та проектів;

– формування механізму інформаційного та фінансового супроводу інноваційно-інвестиційних проектів.

Тобто економічний розвиток та підвищення конкурентоспроможності агломерацій в основному зосереджується на таких пріоритетних напрямках:

– розвиток інфраструктури бізнесу, малого і середнього підприємництва;

– транспорт та логістика;

– туризм, рекреація та агропромисловий комплекс;

– залучення інвестицій;

– розвиток людського та інноваційного потенціалу.

Таким чином, дослідження наведених вище напрямів діяльності агломеративних утворень сприятимуть побудові агломеративного кластера, агломеративної інноваційної системи, яка становитиме собою мережу галузевих кластерів, інноваційних систем та, відповідно, інноваційних підприємств агломерації і забезпечуватиме стійкий розвиток усіх сфер її діяльності [4,8,9]. Тобто інноваційна система агломеративних утворень – це сукупність взаємозв'язаних організацій, зайнятих виробництвом і комерціалізацією інноваційних продуктів та продукції у межах границь агломерацій, малих і великих підприємств, університетів, лабораторій, технопарків, технополісів, інкубаторів та інноваційних центрів, а також інститутів правового, фінансового й соціального характеру, що забезпечують інноваційні процеси. Отже, сучасна організація діяльності в агломераціях вимагає глибоких наукових досліджень, наукових підходів до управління ними, створення інноваційних підприємств в усіх сферах діяльності та їхньої інтеграції до національної та міжнародних інноваційних систем.

Інноваційні системи агломеративних утворень пропонується моделювати у вигляді кластерних, територіально-ієрархічних моделей як різновидностей мережних моделей, складовими яких можуть бути інноваційні структури. Оскільки у кластери інтегруються організації і фірми, зв'язані між собою інноваційними та технологічними циклами за ознакою географічної близькості та приналежності до однієї галузі, то тут слід зауважити, що кластерним моделям притаманні каскадні виробничі цикли – коли відходи одного виробництва стають сировиною для іншого і, таким чином, реалізується безвідходне виробництво [17]. Цілком очевидно, що кластерна модель і каскадний підхід сприяють підвищенню конкурентоспроможності територіальних утворень, створенню нових робочих місць, забезпеченню висхідного розвитку та екологічної безпеки, збереженню ресурсної бази та активізуванню притоку іноземних інвестицій. Створення структур кластерного типу надає інтегрованим підприємствам певні можливості [5,6]: інтеграційну ефективність об'єднання промислового і банківського капіталу; оптимальну концентрацію науково-технічних, інформаційних, виробничих та фінансових ресурсів; диверсифікацію виробничих процесів; формування та ефективне використання наявної інфраструктури; зростання показників співпраці з підприємствами-партнерами на внутрішньому і зовнішньому ринках; зміцнення економічних взаємозв'язків із кредитно-фінансовими установами, розширення кола потенційних інвесторів та концентрація інвестиційних ресурсів; оптимізацію матеріально-фінансових потоків відносно фінансових зобов'язань; зменшення потреб в оборотних коштах та зміцнення платіжної дисципліни підприємств, використання трансферного ціноутворення, кредитів тощо; покращення ділової репутації на основі підвищення ритмічності виробництва; підвищення рівня збалансованості, керованості, динамічності та ефективності економіки держави загалом; утворення міцних внутрішньогрупових взаємовідносин з питань майна та прав власності на продукцію, розподілу прибутку, ціноутворення, накопичення та використання інвестиційних ресурсів.

Таким чином, метою кластеризації агломеративних утворень, діяльності усіх вищезазначених інноваційних підприємств агломерації мають стати: використання та розвиток наявного інноваційного потенціалу агломерації, України та зарубіжжя; підтримка малого підприємництва; залучення інвестицій для стабілізації і подальшого розвитку виробництва наукомісткої продукції; розроблення та введення нових ресурсозберігаючих та екологічно чистих – безвідходних технологій; технічне переоснащення і модернізація підприємств; інтенсифікація виробництва та реалізація конкурентоспроможної продукції; насичення ринку товарами і послугами високої якості, підвищення добробуту населення. До факторів, що визначають конкурентоспроможність агломеративних утворень можна віднести [1,10]: економічний розвиток, людський капітал, інституційна ефективність, фінансова зрілість, міжнародна привабливість, рівень розвитку інфраструктури, небезпеки навколишнього середовища, соціальні та культурні фактори тощо. Тобто агломерація, у нашому розумінні, – це агломеративний кластер, мережа інноваційних підприємств, інтегрованих у регіональну інноваційну систему, яка відпрацьовує стратегію їхнього розвитку, здійснює збалансований розподіл продуктивних сил, встановлює пріоритетність у їх розвитку, організовує взаємодію із зовнішнім середовищем, інформаційні та технологічні взаємини між суб'єктами

підприємницької діяльності. Управління діяльністю агломерації має здійснюватися без порушення принципів місцевого самоврядування, а навпаки, при ефективному його використанні. Завдання та функції органів управління агломерацією, які не належать до завдань і функцій органів місцевого самоврядування, закріплюються статутом агломерації, в якому визначається предмет діяльності органів управління агломерації та її інноваційних підприємств.

Отже, кластеризація агломеративних утворень Карпатського єврорегіону, збалансування їх розвитку вимагає:

- проведення фундаментальних і прикладних досліджень щодо відпрацювання стратегії інноваційного розвитку агломеративних утворень, їх кластеризації;
- створення відповідної нормативно-правової бази, законодавчого закріплення понять: «агломеративні утворення», «агломерація», «конурбація», принципів їх створення, функціонування та розвитку;
- розроблення та реалізації нових організаційно-управлінських та правових механізмів регуляції розвитком;
- розроблення концепції, стратегії та програми інноваційного розвитку;
- створення агломеративних рекреаційних кластерів, мережі рекреаційних інноваційних підприємств;
- дослідження інноваційно-інвестиційної привабливості територій;
- розроблення та реалізації інноваційно-інвестиційних проектів.

Висновки й перспективи подальшого дослідження. Формування агломеративних утворень, їх рекреаційної інфраструктури, має стати пріоритетним напрямом розвитку економік країн Карпатського єврорегіону. Агломеративні утворення, як точки випереджувального економічного розвитку та підвищення міжнародної конкурентоспроможності територій, є об'єктивною необхідністю розвитку територій, національних економік більшості країн світу та світової економіки загалом. Кластерні моделі формування інфраструктури агломеративних утворень є ефективною організаційною формою інтеграції суб'єктів господарювання за географічною ознакою з метою об'єднання зусиль у певній сфері діяльності для отримання більшого синергетичного ефекту, конкурентних переваг, активізування економічного та інноваційного розвитку. Стійкий розвиток агломеративних утворень країн Карпатського єврорегіону можна забезпечити шляхом їхньої кластеризації, побудови агломеративних кластерів як агломеративних інноваційних систем, які б становили мережу рекреаційних кластерів. Це сприятиме використанню і розвитку наявного у країнах культурного та науково-технологічного потенціалу, залученню інвестицій для стабілізації та подальшого розвитку виробництва, підтримці малого підприємництва, розробленню й впровадженню нових ресурсозберігаючих та екологічно чистих безвідходних технологій, технічному переоснащенню і модернізації підприємств, виробництву та реалізації конкурентоспроможної на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції, створенню нових робочих місць.

Література.

1. Богачов С.В. Економіко-правові проблеми розвитку великих міст та агломерацій в Україні : [монографія] / С.В. Богачов, М.В. Мельникова, В.А. Устименко та ін. – Харків: Видавництво «НТМТ», 2015. – 247 с.
2. Волосюк М. В. Роль кластерів у промислово-інноваційному розвитку регіонів / М. В. Волосюк // Економіка : проблеми теорії і практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – Том IV. – № 213.– С. 1255–1263.
3. Гладкий О.В. Промислові агломерації України: суспільногеографічне дослідження господарської ефективності формування та розвитку [Електронний ресурс] / О.В. Гладкий. - Режим доступу <http://www.kdpunt.gov.ua/work/promislovi-aglomeratsii-ukrami-suspilno-geografichnedoslidzhennya-gospodarskoi-efektivnosti-f>.
4. Зобов А. Инновационные кластеры: системный подход / А. Зобов // Маркетинг. – 2011. – № 3. – С. 14-21.
5. Корсакова О.С. Організаційні аспекти інтеграції підприємств у кластери: зарубіжна та вітчизняна практика / О.С. Корсакова // Економіка та право. – 2016. – № 2 (44). – С. 60 – 67.
6. Кузьмін О. Кластери як чинники інноваційного розвитку підприємств і територіальних утворень / О. Кузьмін, В. Жежуха // Економіка України. — 2010. — № 2. — С. 14 — 23.
7. Міські агломерації [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>
8. Одрехівський М. В. Інноваційна модель розвитку агломерації «Дрогобич–Борислав–Стебник–Трускавець–Східниця» / М. В. Одрехівський // Регіональна економіка. – Львів, 2002. – № 4. – С. 128 – 134.
9. Одрехівський М. В. Інноваційна система регіональної агломерації Дрогобиччина / М. В. Одрехівський, О. О. Одрехівська // Регіональна економіка, 2008. – № 2. – С. 228 – 238.
10. Осипов В.М. Конкурентоспроможність міських агломерацій: світові тренди та перспективи формування в Україні / В.М. Осипов, М.С. Кукош // Економічні інновації. – Вип. 57, 2014. – С. 283 – 296.
11. Осоченко І. В. Кластери як форма активізації розвитку інфраструктури регіональних ринків України / І. В. Осоченко // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації, серія: “Економічні науки”. – Полтава: ПУСК, 2006. – № 1 (18). – С. 24 – 26.
12. Портер М. Конкуренція : учеб. пособие / Майкл Портер ; [пер. с англ.]. – М. : Издательский дом „Вильямс”, 2001. – 495 с.

13. Проблеми створення та функціонування агротехнопарку «Дрогобич» / І. Д. Мізерник, Б. І. Бугай, М. В. Одрехівський, Н. Б. Франків // Регіональна економіка, 2006. – № 2. – С. 238 – 245.
14. Сисоєв В. В. Структуризація єдиної системи ресурсного забезпечення силових структур на основі кластерного аналізу [Електронний ресурс] / В. В. Сисоєв // Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Upsal/2008_5/08ssvbca.pdf
15. Стеченко Д. М. Інноваційні форми регіонального розвитку: навч. посібник / Д. М. Стеченко– К. : Вища школа, 2002. – 254 с.
16. Тищенко О.П. Ресурсний потенціал та господарство міських агломерацій: проблеми ефективного управління / О.П. Тищенко, Н.В. Просяник // Економічний часопис – XXI. – 2013. – № 9 – 10(2). – С. 3 – 6.
17. Химинець В. Кластерна модель еколого-економічного розвитку Карпатського регіону / Володимир Химинець // Економічний аналіз, 2013. – Випуск 12. – Частина 1. – С. 324 – 329.

References.

1. Bohachov, S.V. Mel'nykova, M.V. and Ustymenko, V.A. (2015), Ekonomiko-pravovi problemy rozvytku velykykh mist ta ahlomeratsij v Ukraini, monohrafiia [Economic and legal problems development of large cities and agglomerations in Ukraine], Vydavnytstvo «NTMT», Kharkiv, Ukraine.
2. Volosiuk, M. V. (2006), “The role of clusters in industrial and innovative development of regions”, Ekonomika : problemy teorii i praktyky: zb. nauk. prats' DNU, vol. 4, no. 213, pp. 1255–1263.
3. Hladkyj, O.V. “Industrial agglomerations of Ukraine: sociogeographic research of economic efficiency of formation and development” , available at: <http://www.kdpunt.gov.ua/work/promislovi-aglomeratsii-ukrami-suspilno-geografichnedoslidzhennya-gospodarskoi-efektivnosti-f> (Accessed 30 July 2018).
4. Zobov, A. (2011), “Innovative clusters: a systematic approach”, Marketynh, vol. 3, pp. 14-21.
5. Korsakova, O.S., (2016), “Organizational aspects of enterprise integration into clusters: foreign and domestic practice”, Ekonomika ta pravo, vol. 2, pp. 60 – 67.
6. Kuz'min, O. and Zhezhukha, V. (2010), “Clusters as factors of innovative development of enterprises and territorial units”, Ekonomika Ukrainy, vol. 2, pp. 14-23.
7. wikipedia (2018), “Cities agglomerations”, available at: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (Accessed 30 July 2018).
8. Odrekhivs'kyj, M. V. (2002), “Innovative model of the agglomeration development "Drohobych-Borislav-Stebnyk-Truskavets-Skhidnytsya"”, Rehionalna ekonomika, vol.4, pp. 128–134.
9. Odrekhivs'kyj, M. V. and Odrekhivs'ka, O.O. (2008), “Innovative system of the regional agglomeration of Drohobychyna”, Rehional'na ekonomika, vol. 2, pp.228 – 238.
10. Osypov, V.M. and Kukosh, M.S. (2014), “Competitiveness of urban agglomerations: world trends and prospects of formation in Ukraine ”, Ekonomichni innovatsii, vol. 57, pp. 283 – 296.
11. Osochenko, I. V. (2006), “Clusters as a activation form of the infrastructure development of regional Ukrainian markets”, Naukovyj visnyk Poltavs'koho universytetu spozhychoi kooperatsii, seriia: “Ekonomichni nauky”, Poltava, vol. 1 (18), pp. 24 – 26.
12. Porter, M.(2001), Konkurentsya : ucheb. posobyе [Competition: Textbook], Publishing house "Williams", Moscow, Russia.
13. Mizernyk, I. D. Buhaj, B. I. and Odrekhivs'kyj, M. V. and Frankiv, N. B. (2006), “Problems of the creation and functioning of the agricultural technology park "Drohobych”, Rehionalna ekonomika, vol.2, pp. 238 – 245.
14. Sysoiev, V. V. (2008), “Structurization of a unified system of resource provision of power structures on the basis of cluster analysis”, available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Upsal/2008_5/08ssvbca.pdf (Accessed 30 July 2018).
15. Stechenko, D. M. (2002), Innovatsijni formy rehional'noho rozvytku: navch. Posibnyk, [Innovative forms of regional development: teaching. manual], Vyscha shkola, Kyiv, Ukraine.
16. Tyschenko, O.P. and Prosianyk, N.V. (2013), “Resource potential and economy of urban agglomerations: the problems of effective management” , Ekonomichnyj chasopys – XXI, vol.9 – 10(2), pp. 3–6.
17. Khymynets', V. (2013), “Cluster model of ecological and economic development of the Carpathian region”, Ekonomichnyj analiz, vol.12, no. 1, pp. 324 – 329.

Стаття надійшла до редакції 03.08.2018 р.